

"גם לנשמה מגיע אוכל"

הלות לחסה חיזויס ואקטואליה לפי סדר פרשיות השבוע

פרשת פנחס שנת תשפ"ב

1. במתן תורה ממי שמעו הכוהנים את התורה מהקב"ה או ממשה? הוכח מפרשת השבוע!
2. אדם המאיים על חברו שאם לא יאכל דבר היתר יהרגנו, האם יש לו דין רודף? הוכח מפרשת השבוע!
3. מדוע קנאים פוגעים רק בשעת עבירה מה זה שונה משאר עבירות דעונשים גם אחר עבירה?
4. האם אפשר לעשות ברית מילה בבניין שיש שם מת? הוכח מפרשת השבוע!
5. מי שבא בשבת לבית הכנסת מאוחר והציבור מתפללים מוסף האם מותר להתפלל מוסף קודם שחרית? הוכח מפרשת השבוע!
6. יכול לומר דבר תורה בשמו של רב חי, או בשמו של רב שכבר נפטר את מי יש להעדיף? הוכח מפרשת השבוע!
7. האם קריאת התורה בשבת הווה חיוב מן התורה? הוכח מפרשת השבוע!
8. מדוע גזרו שלא לתקוע שופר בשבת שמא יעבירונו, הרי זה אינו דבר שכיח?
9. האם קרבן התמיד כיפר רק על תושבי ירושלים או על תושבי כלל ישראל?
10. איך יכול להיות שקרבן התמיד מכפר על עבירות הרי לא עשה תשובה?
11. האם לעתיד לבא יקריבו תמיד של בית הערבים? הוכח מפרשת השבוע!
12. האם יש איסור לעבור על הגורל?
13. איזה ספר מספרי הקודש לא יכול להתלוע?
14. האם בני ישראל במדבר עשו קידוש לבנה? ומתי? הוכח מפרשת השבוע!
15. קהילה שיש להם כסף או לרב או לשליח ציבור מה עדיף? הוכח מפרשת השבוע!

ניתן לקבל את העלון בהודעה לויצאפ בטלפון: 052-8144488
 ויצא לאור ע"י בית המדרש "בית - ווסף" רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב

במתן תורה ממי שמעו הכוהנים את התורה מהקב"ה או ממשה? הוכח מפרשת השבוע!

שוכר פועלים על ידי שליח אינו עובר בעל הבית בבל תלין, וכיון שמתן תורה היה על ידי משה שהוא שליח הלכך אינו עובר בבל תלין.

וכתב לחדש שכל זה דווקא בשאר ישראל, אולם הכוהנים הניגשים אל ה' (שמות יט כב) כיון שהיה להם במתן תורה מחיצה בפני עצמה הם שמעו הכול מפי הגבורה, ולכן יש להם שכר בעוה"ז, ואף פנחס שנתכחן במעשה זמרי לכהונה גדולה אבל היה כהן בזמן מתן תורה, וממילא בדין הוא שייטול שכרו.

ועיין פתיחה כוללת לפרי מגדים (חלק ד' אות ח') שכאשר אדם מזכה את הרבים גם כן יש שכר בעוה"ז, וכן מי שעברו רוב שנותיו ולא חטא ששוב אינו חוטא גם כן נותנים לו שכר בעולם הזה.

"פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתו מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי וכו' לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום, והייתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם (כה יא – יג).

במדרש רבה (כא א) מובא "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן אמר הקב"ה בדין הוא שייטול שכרו".

ושואלים המפרשים איך קיבל פנחס שכר בעולם הזה על מצוותו והרי אמרין "היום" לעשותם ומחר לקבל שכרם דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, וכמאמר הגמרא במסכת עבודה זרה (דף ג ע"א) וכן בגמרא במסכת קידושין (דף לט ע"ב)

החתם סופר בספרו "תורת משה" מיישב, דלכאורה קשה איך הקב"ה לא משלם שכר מיד והרי הקב"ה גם מקיים כל התורה ובתורה יש איסור בל תלין? ומיישב החתם סופר על פי מה שפסק מרן בשולחן ערוך (ח"מ סימן שלט ס"ז) שכאשר אדם

אדם המאיים על חברו שאם לא יאכל דבר היתר יהרגנו, האם יש לו דין רודף? הוכח מפרשת השבוע!

הכולי חמדה מתרץ: שכעת אינו חייב לפרוש כיון שהוא אנוס שיצריה אלבשיה, ולכן אין זה חשוב כיכול להצילו באחד מאבריו, ומה שקנאים פוגעים בו, אף שכעת הוא אנוס, כיון שהביא עצמו לידי כך, ועי"ש שכתב כמה הערות על תירוץ זה.

ובשו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן ז) כתב לתרץ את הקושיה, וחדש שאם אחד כופה את חברו למנוע אותו מאכילת היתר, נראה דאף שיכול להימנע מאכילה זו ולהציל בכך את עצמו, אשר לכאורה עדיף טפי מהצלה על ידי אחד מאבריו של הרודף, מ"מ נלעני"ד דלאו כל כמיניה של הרודף להכריח את הנרדף לעשות דווקא כרצונו, ואם מתעקש דווקא להרגו משום כך, הרי הוא נקרא רודף ומותר להרגו, ולא חשיב כלל כיכול להציל עצמו עי"י זה שיבטל רצונו מפני רצונו של הרודף. ולפי זה מתורץ שהרי לאחר שכבר נדבק בה וכבר עשה העבירה אין הורגים אותו כדי למנוע אותו מעבירה, כי אם משום נקמה וקנאת ה', ולפיכך נקרא בשם נרדף אע"ג שיכול להציל עצמו עי"י פרישה מעבירה, כיון דלא בגלל זה פוגעים בו. והביא ראיה לדבריו, מהבא במחתרת, שמותר להרגו, אע"ג שיש לבעל הבית עצה להציל עצמו על ידי זה שלא יעמוד על ממונו ולא ירדוף כלל הגנב להרגו, אפילו הכי משמע דאף מי ששולט ברוחו ואינו בהול הרבה על ממונו, אפילו הכי מותר לו לעמוד על ממונו ולהתקומם נגד הגנב ולא לחוש כלל לזה שע"י התנגדותו הוא עושה את הגנב לרודף והוא רשאי להשכים עליו ולהרגו, עי"ש שהאריך בזה.

כאשר רודף אומר לו את קטע את ידי, או אהרגך ועל פי זה הסתפק מה הדין כאשר אחד אמר לחברו קטע את ידי ואי לאו קטלינא לך, דאף שיכול ודאי להציל עצמו באחד מאבריו של הרודף, עי"י זה שיעשה כרצונו לקטוע לו את היד, מ"מ אפשר דלאו כל כמיניה של הרודף להכריח אחרים לעשות כרצונו, ואם אין הלה רוצה לקטוע את ידו שפיר רשאי להשכים עליו ולהרגו, והדבר צריך הכרע כי סוף סוף מעשהו הוא בגופו של הרודף למען הצל את עצמו, וכי מפני שגם הרודף רוצה בכך מיגרע גרע, וצ"ע.

לאור זאת בענייננו מבואר במנחת שלמה שאדם המכריח את חברו אפילו לעשות מעשה היתר, ואם לאו יהרגנו, אז הוא נחשב לרודף ומותר להרגו, ואינו חייב לאכול, אמנם יתכן שאם הוא התגרה ברודף ועשה מעשה שסתם את האף, הרי הוא פשע, וכפי שמבואר בגמרא במסכת בבא מציעא (דף צג ע"ב) שרועה שמתגרה עם לסטים, ואמר לו גנבא סריא מוסרח בדוכתא פלניא יתיבינן. והליסטים הגיעו, הרי הוא פושע, וא"כ כיון שהתגרה עם הרודף, יתכן שעליו לאכול, ולא להרוג את הרודף, וצ"ע. (חשי"ח סנהדרין פב ע"א).

"פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתו מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוךם ולא פליתני את בני ישראל בקנאתי" (כה יא).

יהודי שבישל אוכל כשר למהדרין, עבר ראובן לידו וסתם את האף מהריח של האוכל, המבשל הוציא אקדח ואמר לו אם אתה לא טועם מהאוכל אני הורג אותך, האם יכול ראובן להרוג את המבשל כיון שהוא מאיים על חייו, או שמא כיון שיכול להפטר ולטעום מהאוכל הכשר למהדרין, הרי זה חשוב כיכול להצילו באחד מאבריו כמו שנאמר בגמרא במסכת סנהדרין (דף עד ע"א) רודף שהיה רודף אחר חברו להורגו, ויכול להצילו באחד מאבריו ולא הציל נהרג עליו?

נאמר בגמרא במסכת סנהדרין (דף פב ע"א) אם זמרי היה פורש והרגו פנחס - נהרג עליו, נהפך זמרי והרגו לפנחס - אין נהרג עליו שהרי רודף הוא.

והקשו המפרשים איך היה מותר לזמרי להרוג את פנחס, הרי היה עליו לפרוש, והרי אז פנחס לא היה הורג אותו, ואם כשיכול להצילו באחד מאבריו אסור להורגו, כ"ש כשיכול לעשות מעשה ולפרוש.

ותירץ הצפנת פענח שלכן שינה הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה (פ"י"ב ה"ה) שמשלשון הגמרא שכתבה נהפך זמרי, וכתב נשמת הבעל והרג הקנאי כדי להציל עצמו מידו אין הבעל נהרג עליו. משום שאם לא נשמת והוא רוצה להרגו, אז חייב הבעל אם הרג הקנאי, כיון שיכול להציל עצמו באחד מאבריו, על ידי שיפרוש, ושוב לא יהרגו הקנאי, עכ"ד. אולם המאירי בגמרא לא כתב כך, אלא שכתב אף בשעת מעשה אם נהפך בעל והרג את הקנאי להציל עצמו אין נהרג עליו שהרי רודף הוא.

החלקת יואב (סוף הספר הערה יז) תירץ דלא היה רשאי זמרי לפרוש תיכף, כמו בנדה שיציאתו הנאה לו כביאתו, ומה שהיה רשאי פנחס להרגו בעודו עליה, היינו מכח מה שכבר עבר מקודם, כמו שמצינו בכהן ששימש בטומאה שמוציאים אותו ופוצעים את מוחו, אלא דכאן גזירת הכתוב דאף שנהרג בשביל העבר מכל מקום אינו רשאי להרגו רק בעודו עליה, אעפ"י שאז אין בידו לפרוש דיהרג ולא יעבור בזה, עכ"ד. וכן כתב גם הגאון ר' אלעזר משה הורביץ ז"ל באהל משה (ח"א בסנהדרין פ"ב) שמדינה אסור לפרוש באבר חי, ואפילו במקום פיקוח נפש שהבעל נכרית בפרהסיה הוי בכלל גילוי עריות.

מדוע קנאים פוגעים רק בשעת עבירה מה זה שונה משאר עבירות דעונושים גם אחר עבירה?

ולפי זה החכמת שלמה מחדש חידוש: נראה לי דהיינו דווקא אם לא הוחזק שלש פעמים אבל במוחזק שלש פעמים אז כיון דקימ"ל חו"מ סימן שפ"ח במסור דבהוחזק שלש פעמים מותר להרגו אף אחר מעשה מכ"ש בזה דבהוחזק שלש פעמים אז קנאים פוגעים בו גם אחר כך. ובפרדס יוסף (בפרשה) בשם קובץ כרם שלמה הקשה עליו: דהרי מבואר בגמרא במסכת סנהדרין (דף פב ע"ב) שזמרי בעל הרבה פעמים ואפילו הכי נאמר בגמרא שנעשה לפנחס נס שהיה להם לפרוש ולא פרשו, הרי דגם בעשה כבר כמה פעמים אם פירש אינו נהרג?

החיד"א בערבי נחל (דרוש ב' בפרשה) מתרץ: עבירה זאת הוא חמור מכולם, ובכל העבירות אף אחר גמר המעשה ההוא יכול הוא להתקן על ידי המיתה שנתחייב על העבירה ההיא, ולכן נהרג, מה שאין כן הבעל ארמית אי אפשר להתקן אלא א"כ הקנאי הורגו לשם קנאת ה' בעוד שלא גמר העבירה, אבל אחרי גמרו המעשה אין לו תיקון בכל מיתות שבעולם, ולכן כיון שעיקרי עונשי התורה הם על צד רחמנות כדי שיתוקן, וזה ששוב לא יהיה לו תיקון, אסור להורגו, ואפילו בשעת מעשה אי לו שום אפשרות לתקן אלא היות וכל מי שהורג אותו חשיב קנאי ופוגע בו לשם קנאת ה' צבאות.

* * * *

האם אפשר לעשות ברית מילה בבניין שיש שם מת? הוכח מפרשת השבוע!

הגאון ר' שלמה קלוגר זצ"ל נשאל בשו"ת טוב טעם ודעת (מהדורה תליתא ח"ב סימן רלד) כאשר מונח מת בעזרת נשים האם אפשר לעשות בבית הכנסת ברית, שהרי אליהו הנביא בא לברית והוא כהן ואינו יכול להיכנס מחמת המת שנמצא בבניין בית הכנסת!. וכתב ר' שלמה קלוגר: שכאשר מלובש בגוף אז הוא מחויב לקיים התורה, אבל אם אינו בדמות חי ממש אין שייך בו קיום המצוות, ואם כן מכיוון שבא לברית כמלאך שפיר אפשר לקיים המילה.

* * * *

מי שבא בשבת לבית הכנסת מאוחר והציבור מתפללים מוסף האם מותר להתפלל מוסף קודם שחרית? הוכח מפרשת השבוע!

יש לחקור אדם שבא לבית הכנסת בשבת באמצע התפלה והציבור כבר מתפלל מוסף האם מותר לו להתפלל מוסף בציבור קודם תפילת שחרית או דילמא אסור כיון דתפלת שחרית כנגד קרבן תמיד, וקימ"ל דאסור להקדים שום דבר קודם לקרבן תמיד

הנה בשו"ת באר יצחק (או"ח סימן כ"ו) נשאל במי שאיחר לבא לבית הכנסת בימים שיש בהם מוסף ומצא ציבור מתפללים מוסף והוא לא התפלל עדיין שחרית, האם יתפלל מוסף עם הציבור ואחר כך יתפלל שחרית ביחידות. וכתב: דלכאורה נראה כיון דקימ"ל תפלות נגד תמידים תקנו, אם כן כיון דקרבן התמיד של שחר היה קרב בראשונה ואין לך דבר שיהא קרב קודם לו, לכן אפשר דאסור לו להתפלל מוסף קודם שהתפלל שחרית. ומסיק אך לדינה נראה דיכול להתפלל מוסף עם הציבור אף שלא התפלל שחרית: משום דהרי מבואר בגמרא במסכת זבחים (דף מ"ט) דהא דאין לך דבר קרב קודם תמיד של שחר אין זה אלא למצווה בעלמא, וכמו שכתבו התוספות בגמרא במסכת יומא (דף כ"ט ב"ד"ה אלא אפילו), וכן בגמרא במסכת בפסחים (דף נ"ח ב"ד"ה העולה) וכן בגמרא במסכת בעירובין (דף ב' ב"ד"ה שלמים) וכמו שהעלה המשנה למלך (בפ"א מהלכות תמידין ומוספים), וכמו שמבואר בירושלמי במסכת יומא (פרק ב') ולכן כיון דבדיעבד כשר אם הקריב התמיד אחר קרבן מוסף,

"פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי"

נאמר במשנה במסכת סנהדרין (דף פא ע"ב) הבעל ארמית קנאים פוגעים בו. ואומרת הגמרא (דף פ"ב ע"א) ודווקא בשעת מעשה כמו שהיה במעשה דפנחס, אבל אם גמר המעשה ופירש ממנה ההורגו נהרג עליו.

ומקשים החכמת שלמה (אבן העזר סימן טז) ובערבי נחל (בפרשת פנחס דרוש ב) ובאגרה דכלה: מדוע קנאים פוגעים רק בשעת עבירה מאי שנא משאר עבירות דעונושים גם אחר עבירה?

החכמת שלמה (אבן העזר סימן ט"ז) מתרץ: בשלמה במיתת בית דין דלא מהני תשובה ולכן כיון שעבר עבירה וודאי שחייב מיתה, אבל בזה כיון שבבית דין אינו חייב רק קנאים פוגעים בו וזה הוי רק כעין מיתה בידי שמים ובמיתה בידי שמים מהני תשובה וכיון דקימ"ל באומר על מנת שאני צדיק גמור אפילו הוא רשע הוי קידושין דילמא הרהר תשובה בלבו אם כן הכי נמי דילמא הרהר תשובה בלבו ובשלמה בשעת מעשה לא מהני תשובה דהוי כטובל ושרץ בידו.

בגמרא במסכת בבא מציעא (דף קיד ע"א) מובא שמצא רבה בר אבוה את אליהו הנביא עומד בבית הקברות של עובדי כוכבים, ושאלו הלא מר כהן הוא ומדוע אתה נמצא בבית הקברות, וברש"י שם מבאר שהלא אליהו זה פנחס, דכתיב ביה באליהו "קנא קנאתי" וכן בפנחס "בקנאו את קנאתי". ובפרקי דרבי אליעזר (פכ"ח) הביא שהקב"ה נתן לאליהו שכר להיות בברית.

"מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד" (כח כג).

מכאן לומדת הגמרא במסכת זבחים (דף פ"ט ע"א), וכן הגמרא במסכת ברכות (דף נ"א ע"ב) דאם יש לאדם לעשות שני מצוות האחד הוא דבר שהוא תדיר והאחד דבר שאינו תדיר אז צריך להקדים התדיר קודם.

על כן בתפלה דאסמכינהו רבנן אקרבתות לא תקנו נגדן רק מה שבדיעבד מעכב בקרבנות.

אבל בשו"ת מהרש"ג (ח"א סימן כ"ב) פסק דאסור להקדים להתפלל תפילת מוסף בציבור קודם שהתפלל תפלת שחרית, משום דמה דתפלת שחרית קודם למוסף, אינו רק בשביל שהוא תדיר נגד מוסף, רק יש לנו מקרא מפורש דתמיד קודם למוסף דדרשינן "וערך עליה העולה" עולה ראשונה.

וכן בספר שבילי דוד (או"ח סימן רפ"ו סק"ג) מביא בשם רב אחד שרצה לומר באם בא לבית הכנסת בשעה שציבור מתפללים מוסף יתפלל עמהם אם לא יעבור זמן תפלה של שחרית אח"כ, דטעם שחרית קודם דתדיר, ובוה דמוסף בציבור, הוא מקודש ולרמב"ם בתדיר ומקודש יעשה איזה שירצה, והשבילי דוד דוחה זה, דלא מיקרי מקודש רק כשיש ע"ז יותר חיובים מה שאין כן בוה גם שחרית מצוותה בציבור אלא כבר התפללו ורק מוסף יעשה מן המובחר וזה לא דוחה תדיר, דאין מעבירים על המצות בשביל מצוה מן המובחר, כ"ש תדיר כדמוכח בסי' תרפ"ד ע"ן שם.

* * * *

יכול לומר דבר תורה בשמו של רב חי, או בשמו של רב שכבר נפטר את מי יש להעדיף? הוכח מפרשת השבוע!

שייכות, ומה אפשר להבין שכאשר מזכירים בשמו של הנפטר יש לו טובת הנאה מסוימת, ושפיר הקפיד רב ששת. ואף על פי דרב ששת עדיין חי, ומה יש לו להקפיד שיגידו בשמו בחיי חיותו, נראה פשוט שהבין מזה שאם לא יאמרו עכשיו בשמו, ודאי ישכחו ולא ידעו אחר כך שהוא בעל השמועה.

ולפי זה נראה שבמקרה שאין חשש שישכחו את השמועה של התלמיד חכם החי, עדיף שיאמר דבר תורה שאמרו הנפטר, כי בזה הוא גם עושה חסד עם הנפטר.

והנה היעב"ץ בהגהותיו על הש"ס כתב: ואיהו רב איסי סבר דכו"ע ידעי שתורתו של רבו רב ששת היא, עכ"ל. ויש לעיין אם כן למה הקפיד עליו רב ששת, האם משום דסבר דאף על פי שכו"ע יודעים שתורתו רבו היא, בכ"ז הקפיד עליו כי היה צריך לומר את שמו במפורש, ונפק"מ שחייבים להזכיר תמיד שם הרב. גם כשכולם יודעים שאומר השמועה הוא תלמידו, או דילמא רב ששת בענוותנותו הבין שלא ידעו שהוא הרב וממנו יצאה השמועה, ואם כן בגוונא שכולם יודעים שהוא הרב, יתכן שמותר להשמיט את שמו, וצ"ע. (חש"ח בכורות לא ע"ב)

* * * *

האם קריאת התורה בשבת הווה חיוב מן התורה? הוכח מפרשת השבוע!

ובשפת אמת שם הקשה על רש"י הא ליכא שום חיוב קריאה מן התורה, ולפי מה שכתבנו אי"ש דשיטת רש"י דכל חיוב קריאת התורה הווה מן התורה. וכן הוא שיטת הב"ח (או"ח סימן תרפ"ה) דכיון דמשה תיקנו הווה דאורייתא.

וכן שיטת התשב"ץ (ח"ב סימן קס"ב) דכתב דקריאת התורה הווה מן התורה, דכיון דברכת התורה הווה מן התורה כ"ש עצם הקריאה.

ובגילויני הש"ס בגמרא במסכת ברכות (כ"א) תמה עליו דהא קריאת התורה אינה אלא מדרבנן, אבל לפי שיטת רש"י אתי שפיר.

"לְכֹן אָמַר הַנְּי נִתְּן לֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלָם" (כה יב).

אדם שיכול לומר דבר תורה ברבים, ויכול לבחור דבר תורה בשם אחד מגדולי עולם החי, ויכול לומר דבר תורה אחר בשם חכם אחד שכבר נפטר מהעולם, באיזה יבחר?

נאמר בגמרא במסכת בכורות (דף לא ע"ב) שרב ששת הקפיד על רב אידי, שאמר בבית מדרש את תירוצו של רב ששת ולא אמרו בשמו, שואלת הגמרא ורב ששת מאי נפקא ליה מינה, מתרצת הגמרא דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב אגורה באוהלך עולמים וכי אפשר לאדם לגור בשני עולמים, אלא כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו מדובבות בקבר.

וכתב על כך מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (בהערות): פירושו על פי סוד פשוטו קשה לפרשו, ומה שכן מציינו דברים בפשטם בעניין זה, הוא מה שכתוב בזהר (פנחס) דרב אדא וחבריו ישבו ואמרו שמועה מפי רבי פנחס בן יאיר על הפסוק ונתתי בריתי שלום, ובאה רוח סערה וגם בת קול, ונשמע הקול אומר פנו מקום לרבי פנחס בן יאיר דקאתי לגבנו. ולכן רואים שכאשר אומרים דבר שמועה מפיו של הנפטר בא הוא לאותו מקום, רואים שיש לו

"ביום הראשון מקרא קודש" (כח יח).

הנה הרא"ש בפרשת השבוע וכן בדעת זקנים מבעל התוספות, וכן בחתן סופר (ח"ב שער התפלה וקריאת התורה פי"ח ד"ה ובעמדי) כתב דהכוונה לקריאת התורה דיש חיוב במועדים לקרוא בתורה, חזינן דסבירא להו שקריאת התורה הווה מן התורה.

והנה בדבר זה אם קריאת התורה מן התורה איכא חמש שיטות בראשונים:

1. שיטת רש"י בגמרא במסכת ברכות (דף י"ג ע"א), וכן בגמרא במסכת מגילה (דף י"ז ע"ב) דקריאת התורה הוא מן התורה, ובמקום אחר בגמרא במסכת יומא (דף ס"ח ע"ב ד"ה בא לקרות) כתב דקריאת כהן גדול ביום הכפורים, הווה מן התורה.

ובשו"ת עמודי אש (סימן ו') תמה עליו: דהא דברכת התורה מן התורה, אינה אלא ביחיד הלומד תורה, אבל לא בקריאת התורה.

2. תוספות (שם) הקשו על רש"י דקריאת התורה הוה רק מתקנת עזרא, והוה דרבנן, וכן כתב בשו"ת כתב סופר (או"ח סימן ה') ורק קריאת פרשת זכור, ומקרא בכורים, ודווי מעשר ופרשת חליצה הוה מן התורה.

3. בתוספות הרא"ש בגמרא במסכת ברכות (שם), הוסיף שפרשת פרה נמי הוה מן התורה, וכן כתב הריטב"א בגמרא

מדוע גזרו שלא לתקוע שופר בשבת שמא יעבירונו, הרי זה אינו דבר שכיח?

שאינו כן בחשש של שמא יעבירונו, שבה אף אם לא יעמוד לפוש יהא חייב לדעת התוספות בחידושי הרשב"א בפ"ק דשבת, לפי זה אתי שפיר שלפי בן עזאי דמהלך כעומד בלאו הכי ניחא דטעמא דשופר משום גזרה שמא יוציאנו מרה"י לרה"ר, רק לדין דמהלך לאו כעומד ואינו חייב אלא בעומד לפוש צריכים את הטעם של שמא יעבירונו.

ובספר יהודה לקדשו (ח"א עמוד כט) מסופר: שכאשר למד ר' לייבל איגר זצ"ל עם זקנו הגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל, שאל הסבא את הנכד, הנה הירושלמי מקשה על שיטת בן עזאי שסובר "מהלך כעומד דמי", הלא אין אדם מתחייב על ארבע אמות ברשות הרבים לעולם דנעשה כמי שהונחה על כל אמה ואמה ויפטר. ומתוך הירושלמי משכחת לה בקופץ.

מובא בתוספות שבת (דף ה' ע"ב) ולפי זה הקשה רבי עקיבא אייגר למה גזרו חכמים בשופר, ובמגילה בשבת משום שמא יעבירונו ארבע אמות ברה"ר, הלא זה יכול להיות רק בקופץ, ומדוע דחו חכמים מצות התקיעה ומגילה משום חשש רחוק שיקפוץ ארבע אמות, השיב רבי לייבל לסבו, מכיוון דבדבר מצוה עסקינן, אין זה חשש רחוק כלל שיקפוץ שלדבר מצוה אין יהודי "הולך" כי אם קופץ בזריזות.

ובספר הקובץ על הרמב"ם בהלכות מגילה (פ"ב הי"ג) כתב: שיש לומר באמת שכן עזאי לית ליה הגזירה דשמא יעבירונו.

ובשו"ת דובב מישרים (חלק ב סימן ט) רצה השואל לבאר דברי הגמרא במסכת מגילה (דף ד ע"ב) דמשום הכי לא קוראים מגילה בשבת, דרבה אמר: גזירה שמא יעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים, ורב יוסף אמר: מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, דרב יוסף סבירה ליה כבן עזאי דמהלך כעומד דמי שלא משכחת מעביר רק בקופץ ואם כן הוי מילתא דלא שכיחה ולא גזרינן, לכן מוכרח הוא לפרש טעם אחר. אבל הדובב מישרים דוחה זאת, מכיוון שקשה לומר שרב יוסף לא סבירה ליה כרבנן אלא רק כבן עזאי.

האם קרבן התמיד כיפר רק על תושבי ירושלים או על תושבי כלל ישראל?

הנה בטור אורח חיים (סימן רלז) כתב שבסדר תפלת ערבית אומר והוא רחום יכפר עוון, לפי שבשחרית ומנחה יש תמידין שמכפרים, אבל ערבית שאין תמיד לכפר תקנו לומר והוא רחום.

ובכלבו (סימן כח) דבריו מובאים בבית יוסף (סימן רלז) כתב באופן אחר: וז"ל אמרינן לעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עוון, שתמיד הבוקר מכפר עונות הלילה, ותמיד הערב מכפר עונות היום, ולכך תקנו ערבית ושחרית לחלות פני המקום שיכפר עונותינו יומם ולילה, שחרית אנו אומרים אותו בסדר

"את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים" (כח ד).

איתא במדרש רבה (פרשת פנחס פרשה כ"א) וכן במדרש תנחומא לא שניהם בבת אחת, אר"י ב"ר סימון מעולם לא היה אדם בירושלים ובידו עוון, כיצד תמיד של שחר מכפר על עבירות שבליה ושל בין הערבים מכפר על עבירות שנעשו ביום.

יש לחקור האם רק אנשי ירושלים התכפרו בקרבנות התמיד או דילמא שקרבנות התמיד כיפרו על כל כלל ישראל?

קדושה, משמע מדבריהם של כלל ישראל מכפר קרבן התמיד ולא רק לתושבי ירושלים.

וכן כתב רבי יהונתן אייבשיץ ביערות דבש (חלק א' דרוש ט) וז"ל והנה יש להבין במה דאמרו, למען יאריכון ימך על האדמה כתיב, דבאמת למה, הלא זה הוא שכר על שמירת המצווה, ולמה לא יהיה לשומר מצות בחו"ל שכר גם כן, וכי ח"ו אבד סברם ליושבים בגולה, והלא תורת ה' בכל העולם ניתנה, וצ"ל דגבי האי עובדא דאמר לו אביו עלה לבירה וכו' פרכינן בגמרא במסכת קידושין (דף לט ע"ב) ודילמא מהרהר בעבירה הווה וכו', הרי אף דנאמר אריכות ימים, אם מהרהר בעבירה, ומכל שכן שעשה עבירה בפועל, דלכולי עלמא בטל השכר ההוא בעולם הזה ובטלה אריכות ימים, ואמרינן במדרש שבירושלים מעולם לא לן אדם בחטא, דתמידין מכפרים יום ולילה ע"ש, ופרשו המפרשים, דלאו דווקא ירושלים, רק הקרא מכנה כל ארץ ישראל בשם ירושלים, דקרא כתיב, צדק ילן בה, וכל דברי ירמיה וישעיה וכי על ירושלים לבד נאמרו הלא על כל ארץ ישראל, רק הכול טפל לירושלים.

אבל יש חולקים דסבירא להו דרק בירושלים כיפרו הקרבנות תמיד: דברי צדיק (פרשת צו ס"ק ג) הקשה דהא התמיד

* * * *

איך יכול להיות שקרבן התמיד מכפר על עבירות הרי לא עשה תשובה?

ראשון הנ"ל שזכה לישא אותו אשה, ועתה ע"כ הרעו מעשיהם או הוא או היא, שאינו עוד בת זוגו, וידוע שלא לן אדם בירושלים וחסאו בידו שהתמיד כיפר בכל יום על כל עוונותיהם ועל כורחך בעשה תשובה גם כן דאי לאו הכי זבח רשעים תועבה, ואם כן הוי כולם כיום הוולדס, וזה שגירש אשתו על כרכך שלא עשה תשובה ולא כיפר עליו התמיד, ולזה המזבח מוריד עליו דמעות על שלא יכול לפעול פעולתו כהוגן.

יש להקשות: איך יכול להיות שקרבן התמיד כפרו על עבירות, וכי עדיפה משאר קרבנות שאין מכפרים אלא בתשובה, כך מקשה בנועם אלימלך פרשת משפטים.

הנה בשו"ת חתם סופר (חלק ז' סימן ל"ד) כתב דבר נפלא על מה שאמרו חז"ל במסכת גיטין (דף צ ע"ב) המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות, היינו אשתו ראשונה מזיווג

* * * *

האם לעתיד לבא יקריבו תמיד של בית הערבים? הוכח מפרשת השבוע!

ובספר מקור חיים על השולחן ערוך (או"ח סימן רל"ד) להגאון בספרו חוות יאיר כתב ולא נתפשט מנהג של אמירת פרשת התמיד קודם אשרי מפני שבספר יחזקאל מוכח דלעתיד לבא יתבטל תמיד של בין הערבים וכמו שכתב הרד"ק שם כן כתב בספר זיכרון משה (סימן י"ד).

"את הכבש אחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים" (כח ד).

יש לחקור האם לעתיד לבא שיבנה בית המקדש יקריבו רק תמיד של שחר או דילמא יקריבו גם תמיד של בית הערבים.

ובשו"ת שם משמעון (אהע"ז סימן א') הביא דברי הרד"ק, וביאר דבריו, דתמיד של בין הערביים הוא כנגד אומות העולם, ולעתיד לבוא שיתבטלו ויתפרדו כל פועלי און לגמרי, אין צורך כלל להך תמיד.

והנה בנבואתו של יחזקאל (מ"ו י"ג) שמתנבא מה יהיה לעתיד לבא, כתוב "וכבש בן שנתו תמים תעשה עולה לה' ליום בבוקר תעשה אותו". וכתב הרד"ק במקום וז"ל: זהו קרבן התמיד שעושים בכל יום כמו שאמר בתורה "את הכבש אחד תעשה בבקר" והמנחה אינה כמו שנזכר בתורה הנה יהיה בזה חידוש לעתיד וקרבן הערב לא זכר נראה שלא יעשה לעתיד אלא עולת הבקר.

ובאברבנאל שם ביחזקאל תמה על הרד"ק: וז"ל וזהו באמת דעת נפסד ולא תהיה אם כן תורת ה' ומצותיה נצחיות וקיימות לעד ותיפול העיקר שהתורה לא תנווט ולא תשתנה.

והחיד"א בספרו מדבר קדמות (מערכת ת' אות ג') מביא בשם מעשה רוקח דלפי הרד"ק לכך קרא רבנו הקדוש מסכת תמיד בלשון יחיד, לרמוז שבבית המקדש השלישי לא יהא כי אם תמיד אחד.

וכן הגר"ח פלאגיי בספרו 'ראה חיים' (פרשת עקב), וכן בספרו 'סמיכה לחיים' (קל"ט א') האריך להקשות דאיך אפשר להיות שתבטל ח"ו מצוות התורה ולא מבעיה לשיטת הרמב"ן דסבירא ליה דשני תמידים בכל יום הם שני מצוות, דנמצא דלעתיד לבוא אם יתבטל קרבן הערב הווה מצות עשה גמורה, אלא אפילו לדעת הרמב"ם והחינוך דסבירא ליה שהם מצוה אחת עכ"פ הרי זה שינוי במצווה שמתבטלת חצי ממות עשה.

רבי יהונתן אייבשיץ בספרו אהבת יונתן (סוף הפטרת פרשת החדש ד"ה וכבש) כתב וז"ל: רבים מקשים למה לא נאמר גם כן ביחזקאל תמיד של בין הערבים, ונראה דהנה תמיד של שחר מכפר על הרהורי הלב, ותמיד של בין הערבים מכפר על טעותו בגרסה שלמד בלילה דלא איברא לילה אלא לגירסא, אך לעתיד יקויים והיה לעת ערב יהיה אור, ולא יוצרכו לתמיד של בין הערבים רק לתמיד של שחר, לכפר על הציצים בשכינה, שזה יהיה חטאם לעתיד.

והמהרש"ם (נדפס בהגהות וחיידושים מהדורת וגשל על דברי הגמרא במסכת ביצה (דף ה' ע"ב) כתב שהקשו לו על הרד"ק מהסוגיה שם דאיתא התם בראשונה היו מקבלים עדות החדש כל היום, פעם אחת נשתהו העדים לבא ונתקלקלו הלוויים בשיר,

התקינו שלא יהיו מקבלים את העדים אלא עד המנחה, משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיו מקבלים עדות החדש כל היום וכו' ומקשה שם אי הכי, עדות נמי לא נקבל, מאי טעמא - מהרה יבנה בית המקדש, ויאמרו אשתקד מי לא קבלנו עדות החדש כל היום כולו, השתא נמי נקבל" הרי מוכח מכאן דגם לעת"ל כשיבנה ביהמ"ק יקריבו קרבן תמיד של בין הערביים, דאם לא כן הרי לא שייך שום קלקול לעתיד לבוא? ותירץ המהרש"ם: לדעת הירושלמי שבנין בית המקדש קודם למלכות בית דוד, ממילא כאשר יבנה בית המקדש לפני הגאולה עדיין יקריבו אז התמיד של בין הערבים.

והנה מדברי הרמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות (פרק ב' ההלכה י"ד) משמע להדיה דלעתיד לא ישתנה ההלכה של תמיד של בין הערבים: דכתב וז"ל כל שיעורי הנסכים האמורים בספר יחזקאל, ומנין אותן הקרבנות וסדרי העבודה הכתובים שם, כולם מילואים הן ואין נוהגים לדורות אלא הנביא צווה ופירש כיצד יהיו מקריבים המילואים עם חנוכת המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי, וכשם שהקריבו הנשיאים בחנוכת המזבח דברים שאין כמותן לדורות והקריבו בשבת כך הנשיא מקריב חנוכתו בשבת לעתיד כאשר מפורש שם, וכן קרבנות שהקריבו בימי עזרא הבאים מהשבי מילואים היו ואינן נוהגים לדורות, אבל דברים הנוהגים לדורות הם דברי תורה שפירשנו כמו שהעתיקום מפי משה רבינו אין להוסיף עליהם ואין לגרוע.

האם יש איסור לעבור על הגורל?

"אך בגורל יחלק את הארץ לשמות מטות אבותם ינחלו".

בשו"ת אבני חפץ (סימן ח' סק"ו) כתב בשם ספר דברי הגאונים (כלל כ' אות א') שהביא דבר נפלא בשם שו"ת גאוני קדמאי (דפוס ישן נושן סימן ט) דאין רשות לשום אדם מישאל לעבור על הגורל שאין הגורל אלא מפי שמים שנאמר על פי הגורל תחלק הארץ, והעובר על הגורל כעובר על עשרת הדברות.

וברלב"ג בספר משלי (טז לב) כתב שאנשים חושבים שזכייה בגורל הוא על דרך המקרה וכי ע"ז, שמה' כל משפטו וזה מפורסם מענין הגורל בסיפורי דברי הנבואה, וכבר תעמוד על זה מהחוש כי למצליחים יבא על הרוב להם בגורל היותר טוב, וההפך לאנשים הקשי יום".

מסופר על אדם שבא לחזון איש ואמר לו, כיון שיש לרב רוח הקודש יאמר לי את המספר של הפיס, אמר לו מרן החזון איש: "דע לך, לא המספר זוכה אלא האדם זוכה".

איזה ספר מספרי הקודש לא יכול להתליע?

"ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו" (כז יח).

במדרש רבה (כא יד) נאמר שהקב"ה אמר למשה: "יהושע הרבה שרתך, והרבה חלק לך כבוד, והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך, הוא היה מסדר את הספסלים, והוא פורס את המחצלאות, הואיל והוא שרתך בכל כוחו כדאי הוא שישמש את ישראל שאינו מאבד שכרו קח לך את יהושע בן נון לקיים מה שנאמר נוצר תאנה יאכל פריה". בספר חסידים (אות קכח) מובא מעשה בר' יעקב בר יקר שהיה מכבד זקנו לפני ארון הקודש, והובא במגן אברהם (סימן קנ"א).

ובספר משנת חכמים למהר"ם חאגיז (אות ריט) כתב עם היות שמועה זו אינה נכנסת לאזני מטעם סוד הכמוס במעלת רמזי קדושת חלקי הזקן העליון ואין דעתי מסכים לזלזל בקדושתה עם כל זאת בתר מחשבת הלב אזלינן והיה שכרו בן בנו רש"י ז"ל.

ובהגהות מקור חיים (שם ס"ח) כתב שסיוס קטע זה הוא בטעות שידוע כי ר"י בן יקר היה רבו של רש"י ולא זקנו.

ומקובל מפי חכמים וסופרים ועיין במאמרו של הר' זווין (נדפס בספר מרבה ספרים מרבה חכמה) וכן בלשכנו תדרשו מעיד המחבר שראה כן, שספר שו"ת תשב"ץ לא שולטים בו תולעים, כי מחברו הרב ר' שמשון ב"ר צמח זצ"ל היה מכבד ביותר את הספרים, ונבדק הדבר בכמה ספריות ישנות ולא נמצאו תולעים ועש בספר זה, וניתן לו כשכר על מה שכיבד ויקר את ספריו.

האם בני ישראל במדבר עשו קידוש לבנה? ומתי? הוכח מפרשת השבוע!

רבי יהונתן אייבשיץ בספרו יערות דבש (חלק ב' דרוש ד) כתב ששיטת ר"ת שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היה הענן מכסה אותם ביום ועמוד האש לילה, ולא ראו שמש ביום ולא ירח בלילה, ומוסיף שצריך לומר שלא רק בתוך הענן לא היו רואים, אלא בכל המדבר אפילו לחוץ הענן, לא היו רואים אותה, עייש שמוכח זאת.

לימוד משניות לנפטרים
 הידעת? משנה = נשמה?
 יום האזכרה הגיע?
 מעוניין לעשות משהו מיוחד עבור נשמת יקירך?
 נמצא במהלך שנת הפטירה הראשונה?
 ישנה חשיבות מיוחדת, ללמוד משנה וגמרא בשנה הראשונה לפטירה, לעילוי נשמת הנפטר. ואם אפשרי לעשות זאת מידי שנה לקראת יום האזכרה. (יום השנה לפטירה, יארציט).

לימוד תורה בכלל ולימוד עישניות בפרט בכל השנה הראשונה לפטירה, וכן ביום האזכרה יום השנה - יארציט) פועיל בפיוחד לעילוי נשמה של הנפטר ולהכנסת נשמתו לגן עדן.

רצונך שילמדו יתפללו ויאמרו קדיש לזכר ולעילוי נשמת היקרים לך?
הרם טלפון עוד היום: 052-8144488

בית הכנסת "קול - אליה" רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב
 בית הגדריש "בית - יוסף"

"ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל" (כז כ).

רש"י מביא את הגמרא במסכת בבא בתרא (דף עה ע"א) ונתתה "מהודך" עליו ולא כל הודך, זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה.

ולפי זה כתב שם לפרש את מה שאומרת הגמרא במסכת בבא בתרא (דף עה ע"א) "זקנים שבדור שאמרו פני משה כפני חמה" דקשה מדוע דווקא "זקנים" שבדור היו צריכים לומר זאת, וכי הצעירים לא יכלו להבחין זאת?

וכתב רבי יהונתן אייבשיץ לפי דברנו כי הדור הנוולדים במדבר לא ידעו, כי לא ראו את השמש כלל, לכן היו צריכים זקנים שיאמרו כן.

קהילה שיש להם כסף או לרב או לשליח ציבור מה עדיף? הוכח מפרשת השבוע!

וכן פסק מרן בשלחן ערוך (או"ח סימן נג סעיף כ"ד): ציבור שצריכים לשכור רב ושליח ציבור ואין בידם כדי שכר שניהם, אם הוא רק מובהק וגדול בתורה ובקי בהוראה הוא קודם אף על גב שיחסר להם על ידי זה מצות תפילה ואם לאו שליח ציבור קודם.

וכתב היעב"ץ בספר מור וקציעה: (שם) שהדבר פשוט שזהו דווקא בימיהם שהיו צריכים לשליח צבור להוציא את שאינו בקי, מה שאין כן עכשיו שהכול בקיאים להתפלל, ואין אחד שסומך על תפלת השליח צבור להוציא בתפלתו, ודאי שעדיף רב מורה הוראה, אפילו אינו גדול כל כך, שאי אפשר לקהל בלא רב, דלאו כולי עלמא דינא גמירי, וכל קהל מישראל מוכרחים להיות להם מורה הוראה ורועה צאן קדשים. ואם כן בוודאי שהוא קודם, שאפשר לקהל בלי חזן עם קול ערב, ואי אפשר בלי מורה הוראה, ואף על פי שאינו גדול הוא קודם, ויפתח בדורו הרי הוא כאביר שבאבירים.

והמשנה ברורה בביאור הלכה (סימן נג סכ"ד) כתב: שמהלכה זו שמבטלים מצות תפילה בשביל רב ומורה הוראה, מזה יראה האדם גודל החיוב על כל עיר לשכור להם רב שיוורה להם במצות התורה ומשפטיה איך להתנהג ולא יהיו כמו עיוורים המגששים באפילה שאפילו אם על ידי זה נדחית לגמרי מצות תפלה אצלם ג"כ החיוב הזה הוא קודם, ובפרט אם אנשי העיר יכולים גם כן להתפלל לעצמן בוודאי זה קודם, ומזה ימלאו רתת ופחד איזה מהעיירות הנמצאים מחוץ למדינה שאין להם רב ומו"צ בעירם, ועוון גדול הוא כמו שביארנו הגם שלוקחים להם שו"ב, עם כל זאת הלא צריכים לאיש מו"צ שיורה להם דיני שבת ויו"ט והלכות פסח החמורה ודיני טבילת מקווה וכל פרטי הלכות נדה ושאר דיני תורתנו הקדושה אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וכל שכן שיש ששוכרים להם ש"ץ מפורסם למנגן גדול בעד כמה מאות רובל כסף לשנה שינגן להם בקול נעים ובשיעור כזה היו יכולים לקחת להם רב ומורה צדק וגם ש"ץ שיהיה יוכל לעבור לפני התיבה בשבת ויום טוב וראש השנה ויום הכיפורים כאשר במדינתנו ובוודאי היה מתקבל עבור זה תפלתם למרום, מה שאין כן עתה שהתמנות השליח ציבור הוא שלא לשם שמים ועל כך נאמר "נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה" וסוף דבר הוא שעל ידי זה הולכת העיר מדחי לדחי שאין להם מורה ומנהיג בדרכי ה' ובאים על ידי זה לידי חילול שבת ויו"ט ואכילת חשש חמץ ח"ו ומי יודע עוד כמה איסורים מחייבי כריתות ח"ו השם ישמרנו מאנשים כאלו.

"ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה" (כז יז).

הנה בשו"ת מהריט"ץ החדשות (ח"ב סימן קל"ג) כתב: וכל קהל ועדה מישראל שאין ממנים עליהם חכם גדול בתורה אשר ינהיגם בדרך ישרה, קרוב בעיני לומר שהם עוברים בלאו דכתיב "ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה", דוגמת מה שפירשו חז"ל בגמרא במסכת סנהדרין (דף קי ע"א) כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו, שנאמר ולא יהיה כקורח וכעדתו, וגם אנו נאמר שכל קהל ועדה שאין מביאים בשכר חכם ונבון שיהיה גדול בתורה וביראת חטא, הוו כעוברים בלאו, שנאמר "ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה", ומסיק שחייבים כל בני הקהילה להשתתף בזה בהוצאות של להביא רב.

יש לחקור קהילה שיש להם כסף או לרב או לשליח ציבור מה עדיף האם רב עדיף אף על פי שעל ידי זה יתבטלו מתפילה או דילמא שליח ציבור עדיף?

הנה בשו"ת הרא"ש (כלל ו' סימן א) נשאל אודות צבור שאין להם יכולת לשלם שכר אלא או לרב מורה הוראה, או לשליח צבור להוציאם ידי חובת תפלה, איזה מהם קודם? והשיב הרא"ש: אם הוא רב מובהק וגדול בתורה ובקי בהוראה ובדינים, אין ספק שתלמוד תורה קודם לתפלה, ואם לאו שליח צבור עדיף כדי להוציא הרבים ידי חובתם.

לאחר מספר שנים של הדפסת והפצת עלון זה בארץ ובחו"ל, מאחר והוצאת העלון כרוכה בהוצאות כספיות גדולות, לצערנו הרב אנו נאלצים לצמצם מאוד את כמות הדפסת והפצת העלונים. מעוניין לזכות את הרבים? אתה יכול בשמחה להדפיס עלון זה ולהפיצו באזור מגורך. ניתן לעזור בהוצאת והפצת העלון ולהקדיש עלונים לזיכוי הרבים לבריאות אושר נחת זש"ק ולע"נ קרובים וידידים. המעוניין להיות שותף בהוצאת העלון ולזכות את הרבים יוכל לפנות לטלפון: 052-814448